

Управлінська діяльність директора школи у дослідно-експериментальній роботі навчального закладу

Розглядаються окремі теоретичні аспекти управління дослідно-експериментальною роботою в діяльності директора школи; подається змістова характеристика етапів педагогічного експерименту.

Ключові слова: управління, інновації, дослідницька діяльність, модель управління, етапи дослідження.

Lutsiuk A. M. Headmaster's Management Activities Concerning the Experimental Work in Educational Institutions.

Some theoretical aspects of experimental work management in activity of the headmaster are considered. The substantial characteristic of stages of pedagogical experiment is given.

Key words: management, innovations, research activity, model of management, stages of research.

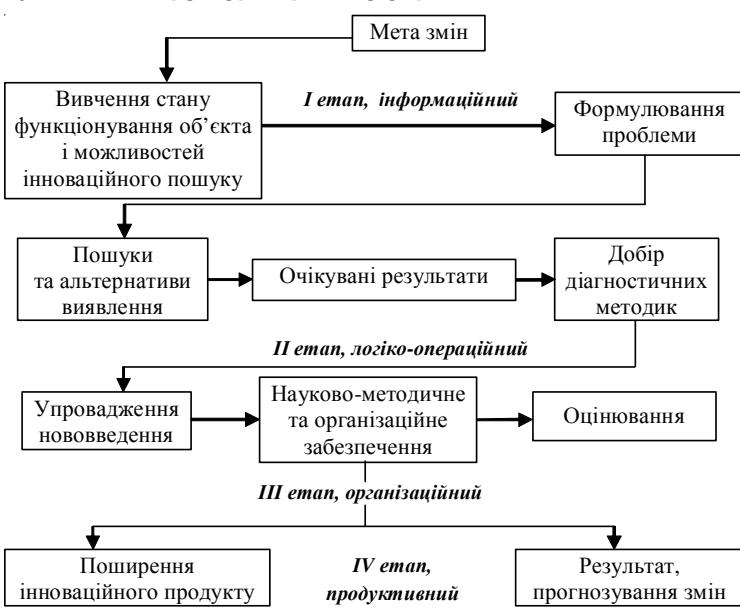
Постановка проблеми. Модернізація сучасної національної школи відповідно до європейських стандартів потребує позитивних змін у якості результатів педагогічного процесу. Традиційний зміст навчання і виховання сьогодні вступає в протиріччя з новими завданнями, умовами роботи, потребами суспільства. Інноваційна діяльність навчального закладу через здійснення дослідно-експериментальної роботи сприяє оновленню освітнього середовища, у якому формуються життєві компетентності особистості, громадянина і патріота. У реалізації цього актуального завдання чимала роль відводиться директору школи. Він не може лишатись консервативним виконавцем інструкцій, а мусить бути творчим керівником із високим рівнем інноваційної культури.

Аналіз публікацій і досліджень. Основною формою інноваційної освітньої діяльності в навчальних закладах є дослідно-експериментальна робота, яка регламентується відповідною нормативно-правовою базою [9, 11]. Проблеми управління експериментальною діяльністю досліджують Л. М. Ващенко, Л. І. Даниленко, О. Г. Козлова, П. Г. Лузан, О. І. Мармаза, І. П. Підласий та інші. На думку вчених, управління експериментальною діяльністю у системі шкільної освіти є одним із суттєвих об'єктів внутрішнього управління і потребує нових підходів до такої діяльності.

Мета статті: розглянути технологію управлінської діяльності директора школи в організації й проведенні дослідно-експериментальної роботи у навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. В умовах оновлення вітчизняної освіти важливе значення має експериментальна педагогічна діяльність, яка дозволяє перевірити нові ідеї, підходи, технології системи шкільної освіти і забезпечити таким чином інноваційний розвиток освітньої сфери. Нижченаведена структура розкриває особливості змісту і логічну послідовність управління щодо введення інновацій.

Структура процесу управління нововведеннями

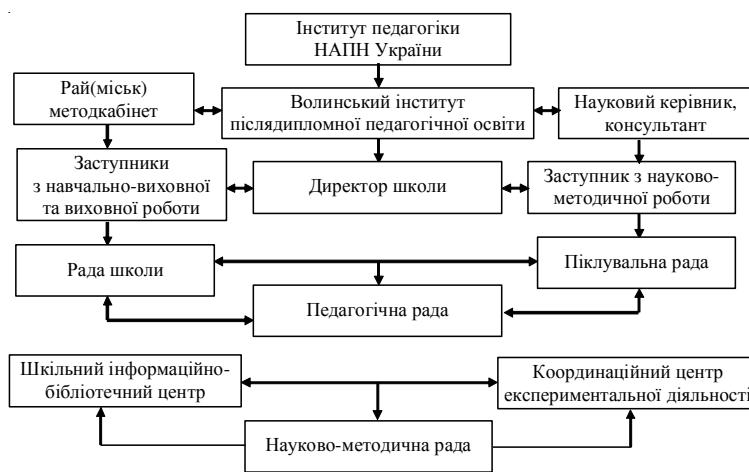
Сучасна школа характеризується запровадженням нових педагогічних систем, технологій, які реалізуються через педагогічний експеримент. Така практика представлена в сучасній науці як дослідницька діяльність, що розгортається у природних або штучно створених педагогічних умовах і спрямована на перевірку висунутої гіпотези. Результатом такого експерименту є нове знання, що включає виділення факторів, які впливають на позитивні зміни у навчально-виховному процесі школи.

Саме директор школи створює умови для експериментальної діяльності через організаційно-управлінське забезпечення. А це кадрові, фінансові, інформаційні, технологічні ресурси; сприялива соціально-психологічна атмосфера, готовність учителя до інноваційної діяльності, подолання опору змінам. Для координації внутрішньошкільного експерименту при можливості вводиться посада заступника директора школи з науково-методичною роботою.

Одночасно зі змінами в організаційній структурі відбулися зміни і в змісті діяльності методичних об'єднань учителів.

Таким чином, у проведенні педагогічного експерименту практика переконує, що важливе значення відіграє модель управління такою діяльністю.

Модель управління дослідно-експериментальною діяльністю

Суттєву роль в успішному управлінні нововведеннями відіграють ціль, засоби управлінського впливу, функціональний склад, підходи, які визначають характер планування нововведень, їх організацію, керівництво та контроль. При цьому плановість, прогнозованість та системність є суттєвими показниками якості ефективного управління експериментальною діяльністю. Директор вибирає об'єкти управління та здійснює управлінські рішення, які забезпечують ефективну адаптацію до несподіваних змін процесів управління, навчання, виховання і розвитку, професійного і творчого зростання педагогічних кадрів.

Аналіз науково-теоретичних джерел переконує, що суттєве значення в управлінні експериментальною діяльністю має дотримання певних етапів, тобто послідовності, цієї роботи, особливо етапів дослідження.

Структура поетапної науково-дослідної роботи

Так, діагностико-концептуальний етап педагогічного експерименту передбачає здійснення рефлексії досвіду роботи вчених, педагогів з даної проблематики. Важливим є уточнення категоріального апарату дослідження, формулювання окремих понять, розуміння наукових підходів до реалізації ідей. На цьому етапі вивчається якість навчально-виховного процесу, визначаються проблемні місця. Доцільним є використання основних емпірических методів, як-от:

методи збору інформації – спостереження, анкетування, інтерв'ю, бесіда; методи обробки й аналізу інформації – метод групових, експертних оцінок (метод оцінної класифікації і метод бальних оцінок), визначення середніх показників, моніторингові дослідження, метод побудови діаграм. Підсумком проведеної роботи має стати усвідомлення педагогами, учнями і батьками важливості впровадження дослідно-експериментальної роботи у навчально-виховний процес школи.

Формувальний етап експерименту, найтривалиший, характеризується здійсненням пошуку найбільш оптимальних шляхів технологічного забезпечення експериментальної програми. На цьому етапі вводяться нові системи виховання

особистості, моделі, педагогічні технології. І на основі діагностичних результатів здійснюється кількісний та якісний аналіз ефективності новизни. Одержані результати формувального етапу мають підтвердити гіпотезу.

На узагальнювальному етапі аналізуються результати педагогічного експерименту, підводяться підсумки наукового дослідження до теоретичних висновків і науково-методичних рекомендацій. На основі методу експертних оцінок вивчається науково-практична доцільність упровадження новизни. Проводиться статистична обробка і порівняльна характеристика динаміки змін та впливу новизни на якість навчально-виховного процесу.

Результати всіх етапів мають бути відображені на педагогічних радах, науково-практичних конференціях, семінарах, методоб'єднаннях, а також у громадських органах управління школою (рада школи, піклувальна рада).

Під час регулювання та координації експериментальної діяльності суттєве значення має ефективне лідерство, перш за все в особі директора школи.

Зазначимо, що особливу роль в управлінні інноваціями, у тому числі в організації та проведенні педагогічних експериментів, відіграє експертна функція. Її структурними компонентами є: постановка мети, прийняття управлінського рішення, організація виконання рішень, контроль за виконанням.

Наукові публікації

Цю проблему ґрунтовно розкрито у науково-методичному посібнику за редакцією Л. І. Даниленко «Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект» [7].

Рівень готовності вчителя до інноваційної діяльності вчені розглядають як особливий особистісний стан. Л. М. Ващенко вважає, що ефективність управління дослідно-експериментальним процесом значною мірою залежить від інноваційної суб'єктивності педагога, прагнення його до змін, творчості, емоційно-оцінного ставлення до нового [1].

Певні труднощі при проведенні дослідно-експериментальної роботи мають психологічний характер. Доросла людина починає інноваційну діяльність зі змішаними почуттями надії, очікувань і небезпеки, навіть страху. Тому що, з одного боку, вона намагається досягти певних життєво необхідних цілей, внести позитивні зміни у своє життя, роботу, соціальне становище, а в нашому випадку стати дослідником, експериментатором. Таким чином, у неї виникає страх перед взятою на себе відповідальністю за дослідно-експериментальну роботу: звичка до сталого стилю життя вступає в протиріччя з неминучими змінами, які продиктовані відкриттям експерименту в школі. Дорослу людину, тобто вчителя, турбують сумніви у своїх здібностях до навчання, страх, що проявляється «неграмотністю», невміння вчитися, що порівняння з іншими, хто навчається, буде не на її користь. Кожний із власного досвіду знає, що зовсім не подобається в чужих очах бути гіршим, ніж хотілося б. У деяких дорослих людей викликає почуття дискомфорту сама ідея повернення у «шкільні стіни», «школярство». Ці протиріччя має усувати психологічна служба школи.

Саме тому директор школи повинен розглядати проблему готовності вчителя до експериментальної діяльності як одне із першочергових завдань суб'єктів внутрішнього управління. До цього відноситься: мотивація вчителя на пошук нового, розвиток його творчого потенціалу, забезпечення випереджувального навчання педагогічного персоналу, стимулювання інноваційної діяльності

(морально і матеріально), створення системи консультивативної допомоги тим, хто займається інноваційною діяльністю і забезпечує системні якісні зміни в навчальному закладі.

Однак практика управління переконує, що окрім керівники недооцінюють значення системи підготовки вчителя до дослідно-експериментальної діяльності. Відсутні сприятливі умови для інноваційної роботи, підтримка ініціатив учителя.

Ми пропонуємо такі головні критерії готовності вчителя до інноваційної діяльності:

- а) компетентність – професійна, технологічна, інформаційна;
- б) експертна комунікативна культура;
- в) рефлексія;
- г) автодидактика;
- г') креативність;
- д) особистісні якості – вольові зусилля, наполегливість, здатність до ризику, цілеспрямованість.

В. О. Сухомлинський місію керівника вбачав у тому, щоб зробити кожного вчителя вдумливим, допитливим дослідником. «Якщо ви хочете, – підкresлював видатний український педагог у праці «Розмова з молодим директором», – щоб педагогічна робота приносила вчителеві радість, щоб повсякденне проведення уроків не перетворилося в нудну, одноманітну повинність, ведіть кожного вчителя на щасливу стежинку дослідження. Майстром педагогічної праці стає звичайно той, хто відчув себе дослідником» [10, 471]. Одночасно він застерігав, що мова йде не про науково-дослідницьку роботу, коли вивчення фактів приводить до наукових узагальнень, а про дослідження проблем, які розв'язані педагогічною наукою, але щоразу відкриваються по-новому перед творчо працюючим учителем, як посередником між теорією і практикою.

Висновки. Таким чином, ефективність управління експериментальною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах залежить від здатності керівника глибоко знати як природу управлінської діяльності, так і особливості організації та проведення педагогічного експерименту в системі шкільної освіти.

Література

1. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія [Текст] / Л. М. Ващенко. – К. : Видав. об'єднання «Тираж», 2005. – 380 с.
2. Даниленко Л. І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : монографія [Текст] / Л. І. Даниленко. – К. : Міленіум, 2004. – 358 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник [Текст] / І. М. Дичківська. – 2-ге вид., доповн. – К. : Академвіддав, 2012. – 352 с.
4. Лузан П. Г. Основи науково-педагогічних досліджень : навч. посібн. [Текст] / П. Г. Лузан, І. В. Сопівник, С. В. Виговська ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – 2-ге вид., доповн. – К. : НАККМ, 2010. – 270 с. – Бібліогр.: 100 назв.
5. Луцюк А. М. Досягнення і проблеми в організації дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня [Текст] / А. М. Луцюк // Організація дослідно-експериментальної роботи в навчальних закладах області : матеріали проблемного семінару : зб. наук. пр. – Луцьк : ВІППО, 2011. – С. 14–24.
6. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом [Текст] / О. І. Мармаза. – Х. : Основа, 2004. – 240 с.
7. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект : наук.-метод. посібн. / за ред. Л. Даниленко [Текст]. – К. : Логос, 2001. – 185 с.
8. Підласій І. П. Діагностика та експертиза педагогічних проектів [Текст] / І. П. Підласій. – К. : Україна, 1998. – 346 с.
9. Про внесення змін до Положення про експериментальний навчальний заклад [Текст] : наказ МОН України від 23.11.2009 № 1054 // Офіц. вісн. України. – 2009. – № 100.– С. 65–70.
10. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором [Текст] // Вибр. твори : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976–1977. – Т. 4. – С. 393–626.
11. Наказ МОН України від 31.03.2015 № 380 «Про внесення змін до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.eada.gov.ua/laws/z0401-15>